

## **Over Israël versus Hamas: een analyse van beschuldigingen en een perspectief**

**Jan Bergstra en Marcus Düwell**

**14-01-2024**

Deze tekst is gemotiveerd door de ervaring van vele discussies waarin de opvatting naar voren komt dat het conflict tussen Israël en Hamas (danwel de omliggende mogendheden en bevolkingsgroepen) niet echt opgelost kan worden. Ook zien wij de actuele deadlock van de situatie, maar wij denken niet dat men zich bij een dusdanige zienswijze kan neerleggen. Kritiek, van en naar beide kanten, moet tenminste onderbouwd zijn door een oplossingsperspectief. Met oplossingsperspectief bedoelen wij niet een utopie of zelfs maar een wenselijke toestand. Maar tenminste moet er een perspectief te zien zijn dat zou kunnen werken als allen ertoe bereid zouden zijn (of eventueel na een fase van toepassing van geweld redelijkerwijs gedwongen kunnen worden dat perspectief te omarmen). Men zou dus kunnen zeggen dat het gaat om het verkennen van een mogelijkhedenruimte. Zou een dusdanig perspectief er niet zijn, dan valt de partijen ook niet te verwijten dat ze zo'n perspectief niet realiseren. Voor normatieve statements rond het conflict is het verkennen van deze mogelijkheden noodzakelijk. Ook voor een beoordeling van de rechtvaardigheid van een oorlog (mits men dit conflict als een oorlog zou willen beschouwen, wat niet eo ipso evident is) is het perspectief relevant dat met de doelen van de betreffende oorlog bereikt kan worden of tenminste dat men redelijkerwijs zou kunnen proberen te bereiken. Maar het lijkt twijfelachtig of voor de tegenwoordige situatie een oplossing binnen de parameters van de huidige discussie denkbaar is. Wij zullen een reeks van beschuldigingen die binnen het conflict aan de orde worden gesteld kritisch analyseren en aan het eind een denkbaar perspectief schetsen, wetende dat dit perspectief niet in handbereik is - sensu strictu zijn wij niet eens zeker wat de haalbaarheid van dit voorstel aangaat. Het gaat ons niet in eerste instantie erom voor een oplossing te werven maar eerder willen wij voorstellen door middel van een analyse van beschuldigingen en oplossingsmogelijkheden tegen het conflict aan te kijken. Interpretatie en analyse (ook ethische analyse) van wat er precies gebeurt en zou kunnen gebeuren (in plaats van waardeoordelen te ontwikkelen en te verspreiden), lijkt ons op dit moment een relevante taak voor Academics.

### **De situatie en mogelijke escalaties**

1. Sinds 7 oktober 2023 is het conflict rond Israël volledig gemilitariseerd. Men kan niet anders dan in termen van macht en geweld over dat conflict denken, met name niet als het erom gaat vrede te bereiken. Dat geldt ook voor normatieve beoordelingen van de situatie.
2. Terecht of niet, voor Israël was 7-10-2023 een stap te ver. Dit te accepteren is voor Israël ondenkbaar, er moet iets veranderen en daar gaat men voor, wat de consequenties daarvan ook zullen zijn.
3. Gaza ziet men vanuit Israël als een gebied waar zich een militie ophoudt die tevens daar feitelijk het bevoegd gezag is. De inwoners van Gaza worden daar (vanuit Israël) uiteindelijk verantwoordelijk voor gehouden. Ook heeft de bevolking er al lang nauwelijks mogelijkheden tot democratische participatie, de Palestijnen in Gaza weten dat van daaruit sinds jaar en dag raketten op Israël afgevoerd worden. Iedereen kan weten dat zoiets consequenties gaat hebben. Die consequenties worden nu zichtbaar.

Het is een tragische situatie dat Israël Hamas niet kan uitschakelen zonder een groot aantal slachtoffers onder de burgerbevolking te maken. Wij menen dat Israël het recht heeft zich tegen Hamas te verzetten. De bevolking van Gaza is evenzeer slachtoffer van Hamas als van Israël.

Israël doet er alles aan om niet meer door Hamas vanuit Gaza bedreigd of aangevallen te worden. De campagne om dat te bereiken is massief en duurt maanden. Alle geweld dat nodig is zal worden gebruikt en het zal nog een groot aantal doden tot gevolg hebben.

4. Israël ziet Libanon als een 'failed state'. Daar is Hezbollah gevestigd en net als in Gaza ingebed in een burgerbevolking die in hoge mate het slachtoffer zal worden van eventuele gevechtshandelingen. Hezbollah is militair sterker dan Hamas, en daarmee ook duidelijk gevaarlijker voor Israël. Voor Israël zijn er drie opties:
  - De Palestijnen in Libanon worden Libanees staatsburger (daarmee komt dan een einde aan 75 jaar van staatloosheid). Hezbollah integreert de eigen militaire structuur in het leger van Libanon. Daarmee wordt Hezbollah een deel van een gewoon leger dat een gewone oorlog kan voeren, en waarmee Israël indien nodig op voet van gelijkheid, en met normale militaire middelen, kan strijden.
  - Hezbollah wordt compleet ontwapend en verliest haar dominante politieke invloed binnen de Palestijnse bevolking van Libanon, en de Palestijnen in Libanon worden Libanees staatsburger, waarbij Hezbollah ook binnen Libanon geen kracht van betekenis meer is.
  - Israël valt Hezbollah aan, zoals dat recent met Hamas is gebeurd, maar nu zonder een voorafgaande extreme provocatie van Hezbollah als aanleiding. Een zeer bloedige oorlog maakt een einde aan Hezbollah en leidt tot doelen en plannen vergelijkbaar met wat in Gaza gebeurt.

Zonder een oplossing van deze dreiging voor Israël uit het Noorden kan geen lange-termijn oplossing gevonden worden. Dat zich noordelijk van Israël een militie bevindt waarvan de leiders de Holocaust ontkennen is voor Israël onaanvaardbaar.

5. Libanon stond in de onafhankelijkheidsoorlog van 1948 tegenover Israël. Het verlies van die oorlog rechtvaardigt de noodzaak voor Libanon om uiteindelijk de gevolgen van de met het verlies van die oorlog samenhangende Nakba te accepteren in termen van de definitieve vestiging van Palestijnse vluchtelingen en hun nakomelingen op (voorheen) Libanees grondgebied. Het feit dat Hezbollah de Holocaust ontkent ondermijnt de geloofwaardigheid en legitimiteit van hun acties. Dat is gewoon niet aanvaardbaar. Bovendien kan men observeren dat Hezbollah het initiatief verliest.
6. De Westelijke Jordaanoever wordt feitelijk niet meer effectief bestuurd en een goed bestuur is ook niet snel in zicht. Dit probleem is ook daarom zo fundamenteel omdat serieus betwijfeld wordt of op dit gebied überhaupt een levensvatbare politieke eenheid zou kunnen ontstaan. Dit punt is alleen al relevant omdat het twijfelachtig is of een twee-staten-oplossing überhaupt een mogelijke optie is.
7. Een oplossing zal niet kunnen voorbijgaan aan het feit dat ruim 4 miljoen Palestijnen statenloos zijn en velen daarvan nog de status van vluchteling hebben. Het toeschrijven van deze status is al problematisch omdat die toeschrijving de integratie van deze mensen in het land waar zij tegenwoordig leven onmogelijk maakt of tenminste belemmert - en dat sinds decennia. Maar het lijkt bijna onmogelijk dat Israël de instroom van een zodanige hoeveelheid mensen zal (kunnen) toelaten. De politiek van de UN die er op is gebaseerd om dat te bereiken kan niet slagen. Dit punt doet er in zoverre toe als zonder oplossingsperspectief voor deze vluchtelingen er ook geen lange-termijn-

perspectief voor de hele regio denkbaar is. Ook dit vereist een perspectief dat door een twee-staten-oplossing niet geschapen kan worden.

8. Een verscherping van het hele conflict is het feit dat Hamas en Hezbollah door Iran min of meer openlijk ondersteund worden. Een escalatie van het conflict zal vroeger of later ook tot een conflict met Iran kunnen leiden. Daarbij komt de volgende optie in beeld. Israël stelt Iran een ultimatum: houd op onze vijanden te ondersteunen, anders zijn Iran en Israël in oorlog. Dit is nog denkbaar zolang Iran geen atoomwapens heeft. Mits dit niet nu al het geval is, zou er nu sprake zijn van een 'window of opportunity' voor Israël, een window dat misschien binnen enkele jaren zal sluiten. Hierbij houdt Israël de nucleaire optie uitdrukkelijk open, ook al maakt men dat niet publiek. Elk oplossingsperspectief voor dit conflict zou er rekening mee moeten houden dat Israël feitelijk een atomaire macht is.
9. Israël ziet zichzelf als "Jewish and democratic state". De betekenis daarvan is onderwerp van voortgaand debat. De PLO accepteert deze naamgeving niet en ziet de toevoeging van Jewish aan deze omschrijving zijnde in strijd met de in Oslo bereikte overeenstemming. Maar in Israël is er toch vergaande consensus over de doelstelling dat de bevolking van Israël in meerderheid Joods is en blijft, en over de gedachte dat een Jewish state ook in meerderheid Joods zou moeten zijn. Bovendien was het idee dat Israël een "veilige haven" voor Joden is een van de redenen voor de stichting van de staat. Deze consensus zal niet snel verdwijnen en verklaart voortgaande oppositie vanuit Israël tegen alle varianten van een "single state solution".
10. Er is sprake van beschuldigingen over en weer op veel aspecten van de situatie. De centrale beschuldiging is dat Israël met de Nakba in 1948 een niet te rechtvaardigen volksverhuizing van Palestijnen heeft veroorzaakt. Deze beschuldiging is te begrijpen, maar moet gezien worden in het licht van de omstandigheid dat Israël direct na de door de UN gesteunde onafhankelijkheidsverklaring een aanval beleefde van alle kanten vanuit Arabisch/Palestijns/Islamitisch gezinde burens. Die aanval heeft Israël overleefd, de daarmee gepaard gaande oorlog heeft Israël gewonnen, de Nakba was daarvan een consequentie.
11. Men kan zeggen dat de Palestijnen een prijs betalen voor de Holocaust waaraan zij zelf part nog deel hadden. Palestijnen kunnen, als zij dat willen, desondanks begrijpen waarom Israël zich zo formidabel verdedigt. Ook al hebben zij zelf geen enkele schuld aan de Holocaust, de omstandigheid dat men in Israël zo ver wil gaan om de eigen staat en identiteit te verdedigen, kunnen zij wel begrijpen, ook zonder dit perspectief in morele termen te delen. Dat zoveel Joden in Israël wonen heeft complexe historische oorzaken die primair in het verlengde liggen van fundamenteel en eeuwenlang onrecht in Europa. Maar met deze constatering bereikt men alleen een verklaring, men bereikt daarmee geen rechtvaardiging van welke politieke richting of doelstelling dan ook. De beschuldiging dat Israël thans geen recht van bestaan zou hebben omdat het destijds een product was van Europees onrecht zou onder specifieke vooronderstellingen misschien moreel te verdedigen kunnen zijn (daarover willen wij hier het oordeel bewust uitstellen) maar welk oordeel men daarover ook mag vellen het kan een moreel-politieke beoordeling van de huidige politieke werkelijkheid niet bepalen. De partijen zijn er feitelijk nu op een grondgebied waar zij allebei een claim op maken.
12. De beschuldiging dat Israël 7-10-2023 over zich heeft uitgeroepen door zich tegenover Gaza en Westbank als koloniale onderdrukkers op te stellen, snijdt wel hout. Maar ook de morele beoordeling van de politiek van het Israëliësch regime van de afgelopen jaren en decennia is niet beslissend voor de beoordeling van de huidige situatie waar feitelijk het bestaansrecht van Israël ter discussie staat. Veel belangrijker is echter de

constatering dat 7-10-2023 uiteindelijk in Israël de bewustwording heeft opgeleverd dat men op de huidige weg niet verder kon gaan. Er ontstaat voor Israël zonder drastisch in te grijpen geen bruikbare co-existentie met de Palestijnse bevolking rond Israël, vredesonderhandelingen leveren sinds jaar en dag te weinig op, en er is op het moment niet eens te zien hoe men weer aan de onderhandelingstafel zou kunnen komen.

13. De beschuldiging dat Israëlische settlers zich op de Westbank misdragen is valide. Dat zou niet moeten gebeuren en zo iets is ook al vele malen gezegd vanuit de VN, de VS, EU en anderen. Maar de constatering dat er geen enkel perspectief lijkt te zijn op een bruikbaar vergelijk met de Palestijnen in Gaza en in Libanon is hier wel van belang. Historisch gesproken, machtspolitiek dus, is settler kolonialisme wel een praktijk geweest waarmee Israël de facto het gebied uit kon breiden. Om daar een eind aan te maken is perspectief nodig op een werkelijke oplossing van de politieke problemen in de regio.

### Een perspectief

14. Het ontwikkelen van een perspectief is feitelijk nodig voor iedereen die over Israël vs. Hamas een mening wil hebben. Wij kunnen op dit moment noch een één-staat-oplossing voor Israël/Palestina noch een twee-staten-oplossing als realistisch zien omdat de bovengenoemde problemen daarmee niet worden opgelost. Maar men zou kunnen denken aan een federatie van kleinere en meer homogene (deel-)staten:

de *United States of Palestine, Israel and Lebanon* (USPIL): dit combineert Israël, Libanon, de West-bank, de Gaza strip en een deel van Jordanië waar nu Palestijnse vluchtelingen wonen, misschien ook Egyptisch gebied uit de Sinaï woestijn. Die staten zijn dan:

- New Israël (Joods niet als staatsreligie, met minderheden Sunni, Christelijk),
- Judea (Joods, religieus),
- Zuid-Libanon (Palestijns/Shia),
- Midden- & Noord-West-Libanon (Maronite, Christelijk),
- Noord-Oost-Libanon (Shia),
- Gaza (Palestijns/Sunni),
- Westbank (Palestijns/Sunni),
- Jeruzalem (multi-religieus).

De splitsing van Israël in "New Israël" en "Judea" wordt beschreven en beargumenteerd in [\[https://www.jpost.com/israel-news/article-752520\]](https://www.jpost.com/israel-news/article-752520), zie ook [\[https://new.thecradle.co/articles/activist-calls-for-partition-of-israel-along-secular-religious-lines\]](https://new.thecradle.co/articles/activist-calls-for-partition-of-israel-along-secular-religious-lines).

Wij noemen dit de 8-statenoplossing (Eight state solution). Vanzelfsprekend kan men hiervan varianten bedenken met meer of minder staten, het idee is duidelijk: een federatie te vormen over een aanzienlijk groter gebied dan het huidige Israël.

Bij elkaar een kleine 20.000.000 inwoners heeft de zo beschreven USPIL. Deze staten zijn binnenlands redelijk onafhankelijk, hebben niet noodzakelijk dezelfde munt, hebben wel hetzelfde leger en dezelfde buitenlandse politiek. Binnen de federatie hebben de staten de mogelijkheid om een favoriete religie aan te hangen. Men moet zich ervan bewust zijn dat federale structuren behoorlijk veel interne diversiteit kunnen verdisconteren en dat het ook niet de eerste keer in de geschiedenis is dat federaties zijn ontstaan vanuit omstandigheden waarin men scherpe conflicten moest overwinnen.

15. Het is op voorhand uitgesloten dat vreedzaam onderhandelen deze 8-staten federatie naderbij zal brengen, tenminste zal dit niet per direct mogelijk zijn. Het is niet te zien hoe dit zonder militair geweld zal kunnen gebeuren. Israël zou daarbij de leiding hebben omdat er op dit moment geen andere acteur te zien is. Met Hamas en Hezbollah is er geen werkbare toekomst in de regio denkbaar, en dus zal ook verdere militaire actie onvermijdelijk zijn. Maar de vraag is met welk perspectief deze militaire acties verbonden zijn. Natuurlijk is ons ook bewust dat voor het USPIL perspectief nog veel meer vereist is, bijvoorbeeld zal dan over de rol van Iran en Saudi-Arabië in de regio moeten worden gesproken maar ook de rol van internationale acteurs. Maar zonder een perspectief zal voor alle acteurs dit conflict gewoon verder gaan zonder hoop op een werkbare uitkomst. Perspectiefloosheid voedt radicalisme, altijd.

## Commentaar

16. Het probleem dat om een oplossing vraagt benoemen wij als het inbeddingsprobleem van Israël. Deze benaming kan men zien als framing. Met deze framing impliceren wij op voorhand dat het verdwijnen van de staat Israël niet aan de orde kan zijn. Maar wij gaan er eveneens van uit dat de Palestijnse bewoners van de regio daar ook moeten kunnen blijven wonen, en op afzienbare termijn niet meer statenloos moeten en mogen zijn.
17. Een staat met een dominante religie of levensstijl moet denkbaar zijn, ook al is dat vanuit conventioneel westers perspectief een moeilijke zaak. Een Joodse staat, een Shiïtisch Islamitische staat, een Sunnitisch Islamitische staat, een Protestants-christelijke staat, of een Rooms Katholieke staat, dit alles is denkbaar en moet niet op voorhand van de hand worden gewezen. Met name wanneer rond het huidige Israël een federatie van staten zou worden gevormd, kunnen enkele daarvan gebaseerd zijn op de aanwezigheid van een dominante religie. Zo'n federatie beperkt migratie tussen de deelnemende staten en geeft de lidstaten een mogelijkheid om de wet- en regelgeving binnen algemene grenzen aan te passen aan de eisen van de gewenste dominante religie. Minderheden krijgen beperkte rechten, een minimum van zulke rechten moet er wel zijn, met garanties daarvoor op het niveau van de federatie.
18. Vanuit Westerse staatsopvatting is een belangwekkende beschuldiging dat Israël nu een apartheidsregime heeft (met het idee dat dat niet zo zou mogen zijn). Deze beschuldiging is verre van denkbeeldig, zie b.v. de uitgebreide analyse van Amnesty International over de vele aanwijzingen in die richting in [\[https://www.amnesty.nl/actueel/israel-voert-apartheidspolitiek-tegen-palestijnen\]](https://www.amnesty.nl/actueel/israel-voert-apartheidspolitiek-tegen-palestijnen). Een luide stem op dit vlak is Richard Boyd Barrett [\[https://www.aa.com.tr/en/europe/-apartheid-settler-colonial-state-israel-built-on-ethnic-cleansing-of-palestinians-irish-lawmaker/3053165\]](https://www.aa.com.tr/en/europe/-apartheid-settler-colonial-state-israel-built-on-ethnic-cleansing-of-palestinians-irish-lawmaker/3053165). Maar men kan dit ook heel anders zien. In een paper van Jay Sekulow & Robert Ash [\[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=4343950\]](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4343950) vindt men een poging tot weerlegging van de apartheidsbeschuldiging.
19. Wij zijn op dit moment niet in staat om het perspectief van een Joodse staat goed voor ons te zien, tenminste niet wanneer deze staat een democratie naar westers model is. Zie hiervoor b.v. "Israel's One-State Reality: It's time to give up on the Two-State solution. (See for these complications e.g. M. Barnett, et. al. [Foreign Affairs Vol 102, Issue 3]). Het betekent niet minder dan dat we moeten accepteren dat de leden van USPIL geen liberale staten zullen zijn naar westers model - tenminste op korte en middellange termijn. En bovendien moet er voor iedereen die met discriminatie op grond van religie

of evensbeschouwing wordt geconfronteerd een recht op verplaatsing ontstaan naar een USPIL deelstaat waarin de “eigen” religie of levensbeschouwing een dominante meerderheid vormt. Hayim Katsman beschrijft zulke omstandigheden in “Post-Religious-Zionism: Alternative Ideas of Jewish Statism in the Writings of Moshe Koppel” [Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies, Vol 41, no. 2. pp 58-79, DOI: 10.1353/sho2023a911219]. Wij zien dit niet eo ipso als een vorm van apartheid maar als een manier om groepen uit elkaar te houden die voor een tijd nodig is om geweldadige uiteenzettingen in te perken. Dit soort oplossingen werden in Europa sinds de reformatie in verschillende contexten toegepast. Men kan ze als onwenselijk beschouwen, maar onder bepaalde omstandigheden is het een effectieve, misschien de enige effectieve optie.

20. Als wij stellen dat het noodzakelijk is om een oplossingsperspectief in beeld te hebben wanneer men anderen de maat neemt, dan betekent dat niet dat wij menen dat de politieke acteurs zo’n perspectief ook publiek moeten maken. Dat diplomatieke terughoudendheid in deze opzicht nodig kan zijn, wordt bijvoorbeeld duidelijk als men op de poging tot vredesonderhandeling van de late jaren 1990 terugkijkt. Bij de akkoorden van Oslo werd volstrekt achter gesloten deuren onderhandeld (op een manier die weinig voorbeelden kent) en konden de partijen voorzichtig hun concessies afwegen zonder meteen hun kaarten uit handen te geven. De 8-statenoplossing kan de paradoxale eigenschap hebben dat deze “goed” is die zin dat er veel belangen positief mee worden gediend, terwijl tegelijk elke partij die zo’n voorstel doet direct onoverkomelijke tegenstand ontmoet. Wij kunnen zo’n voorstel doen omdat wij geen enkele rol spelen in het conflict. Wij zien onszelf ook niet als voorstanders van deze 8-statenoplossing, wel als onderzoekers die de zoekruimte van mogelijke oplossingen van het inbeddingsprobleem van Israël willen bestuderen.

### **Vergelijkbare plannen en voorstellen**

21. De structuur van USPIL valt onder de categorie “United States with Federal Arrangements” in het overzicht van oplossingen van Daniel Elizar in [<https://www.jcpa.org/dje/articles/fedconfed-sol.htm>]. Het USPIL idee neemt uitdrukkelijk afscheid van de policy van het “Allon Plan” (zie: [[https://carnegie-mec.org/diwan/91342?utm\\_source=rss&utm\\_medium=rss](https://carnegie-mec.org/diwan/91342?utm_source=rss&utm_medium=rss)]). Het Allon Plan gaf en geeft in wezen nog steeds backing aan de settlements in bezette gebieden die gezien worden als een belangrijk instrument voor de veiligheid van Israël. USPIL zou juist geen platform bieden voor het voortgezet oprichten van Israelische (en tevens Joodse) settlements buiten de grenzen van het huidige Israël. USPIL kan verder worden uitgewerkt met een aantal land-exchange opties zoals beschreven in [<https://www.jpost.com/six-day-war-anniversary/one-valuable-pie-innumerable-ways-to-slice-it-492175>] (b.v. volges het plan van Beilin Abu-Mazen).
22. Het Israel Forum beschrijft “The United States of Jerusalem”, als een “Federation of Israel and Palestine”. Dit plan laat Libanon buiten beschouwing en creëert een federatie met 5 onderdelen waaronder het “Federal District of Jerusalem”. Zie[<https://challenge.org.il/federal-forum/the-federation-of-israel-and-palestine/>].
23. In [<https://www.federation.org.il/index.php/en/the-federation-plan>] wordt een federale staat (Federal State of Israel, FSoI) voorgesteld. Ons voorstel wijkt op vier punten af van dit Federation Plan: (i) USPIL is een “bredere” naam dan Federal State of Israel, (ii) ook de problematiek in en rond Libanon wordt “meegenomen”, (iii) USPIL heeft

veel minder cantons (leden van de federatie) dan het Federation Plan voorstelt. (iv) Gaza is deel van USPIL maar niet van FSoI.

24. Vergelijkbaar is het voorstel voor de Israeli Palestinian Confederation (IPC) [<https://ipconfederation.org/constitution/>]. Daarin is Gaza wel bevat. Het USPIL voorstel wijkt af door ook de problematiek in Libanon “mee te nemen” en Libanon in de oplossing te integreren. IPC is gebaseerd op een onderscheid tussen Israeli en Palestinians. Het USPIL voorstel gaat duidelijker uit van religies als structurerende elementen, en meer dan twee religies worden in dat verband onderscheiden.